

Suriyeli Mülteci Hayatlar Monitörü

Özet Değerlendirme

SURİYELİ MÜLTECİ HAYATLAR MONİTÖRÜ

ÇALIŞMANIN KAPSAMI

İNGEV ve Ipsos Sosyal Araştırmalar Enstitüsü işbirliğinde hazırlanan “Mülteci Hayatlar Monitörü”, Türkiye’de kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin yaşam koşullarını, Türkiye’de yaşamaya ilişkin genel tutumları ve gelecek planlarını, tüketim davranışlarını periyodik olarak izlemeyi amaçlamaktadır.

Saha çalışması kapsamında, 27 Nisan-20 Mayıs 2017 tarihlerinde mülteci nüfusunun %79’unu barındıran 10 ilde - İstanbul, Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep, Adana, Mersin, Kilis, Mardin, Bursa, İzmir- toplam 1.282 yüz yüze görüşme gerçekleştirildi. Analizler mülteci profillerinin görece farklılaştığı üç ana bölge üzerinden yapıldı: (i) Batı (İstanbul, Bursa, İzmir); (ii) Doğu (Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Mardin); (iii) Güney (Hatay, Adana, Mersin). Ayrıca kentli mültecilerin en çok yaşadığı İstanbul ili özel olarak değerlendirilmiştir. Kentteki mülteci nüfus üzerine odaklanmasının yanı sıra kamp-dışı kır verisi de çalışmaya dahil edilmiştir.

DÜZENSİZLİK (KAYITDIŞILIK)

Araştırma sonucuna göre kamp-dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğunun (%89) kayıtlı olduğu görülmüştür. Toplam Suriyeli mülteci nüfusunun %17’sini oluşturan 2013 öncesi Türkiye’ye gelenler arasında kayıtsız olanların oranı sadece %0.5 iken 2013-2015 büyük dalgada gelenler arasında kayıtsızlık %9’dur. 2016 ve sonrası gelen Suriyeliler içinde geçici koruma kimliği olmayanların oranındaki yükseklik dikkat çekicidir. Bunun sebebi son zamanlarda başlatılan güvenlik soruşturması yüzünden sadece ön kayıt alınıyor olmasıdır.

İstihdam alanında düzensizlik kayıt dışı çalışma anlamına gelmektedir. Yaklaşık 650 bin Suriyelinin kayıtlı veya kayıtsız istihdamda yer aldığı görülmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından açıklanan verilerde resmi çalışma izni alan Suriyeli sayısının 10-15 bin düzeyinde olduğu ifade ediliyor. Bu bize istihdam anlamında düzensizliğin %98 civarında olduğunu göstermektedir.

Suriye vatandaşlarının bankada hesap açması için tek başına geçici koruma kimliği yeterli değil ikamet belgesinin bulunması da gerekiyor. Mevzuat dışında bankaların uygulamada farklı yaklaşımlar gösterdiği biliniyor. Kredi kartı edinmek veya kredi kullanmak ise sadece yüksek mevduat sahipleri için genel müdürlüklerin izniyle mümkün olabiliyor. Bu nedenle finansal dışlanmışlık bankacılık uygulamaları ile doğrudan ilişkilidir. Halbuki **finansal kapsama** (financial inclusion) düzenliliğe teşvik için önemlidir. Beklendiği gibi **eğitim seviyesi yükseldikçe finansal uyum artmaktadır**.

MÜLTECİLERİN SOSYO-EKONOMİK DURUMU

Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin temel gelir kaynağı çalışarak elde ettikleri ücretlerdir (%85).

Sanılanın aksine **Suriyeli mültecilerin çoğunluğu bir kurum tarafından verilen aynı veya nakdi destek ile geçinmemektedir**. Bu yardımlar hanelerin sadece %6’sında düzenli gelir kaynağıdır. Bölgeler bazında önemli farklılıklar görülmektedir.

Hane gelir kaynağı olarak Suriyeli mültecilerin %6’sı aile ve arkadaşlarının parasal desteğini, %3’ü de halen Suriye’den getirdikleri kişisel birikimlerini kullandığını belirtmiştir.

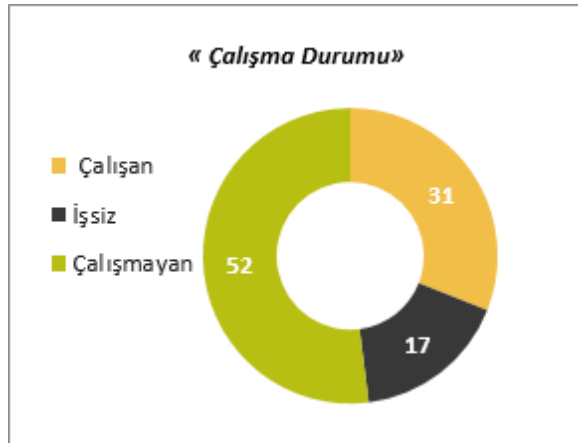
Suriyeli mültecilerin ortalama hanehalkı büyüklüğü 6,2 kişidir, gelir getiren ortalama kişi sayısı ise 1,4'tür.

EĞİTİM

Suriyeli mültecilerin eğitim düzeyi oldukça düşüktür. 15 yaş ve üstü Suriyeli mültecilerin %31,3'ünün şimdiye değin hiçbir formel eğitimi almadığı görülmektedir. Yükseköğrenim görece daha düşük olmasına karşın Suriyeli mültecilerin %21'inin en az lise mezunu olduğu görülmektedir.

Hedef kitle içinde Türkiye'de formel bir okuldan eğitim alarak mezun olanlar %3,4 gibi küçük bir kısım, önümüzdeki süreçte bu oranda artış olması beklenmektedir. Yaş grubu küçüldükçe formel eğitime dahil olma oranlarında artış görülmektedir. 15 yaş ve üzeri ilgili popülasyon yaşları gereği temel eğitimi çoğunlukla Suriye'de almışlardır. Mültecilerin eğitim seviyelerindeki düşüklük ve mülteci oluşla yarıda bırakılan eğitim hayatları göz önüne alındığında mülteci eğitiminin sadece çocuklar için planlanması yeterli değildir.

İSTİHDAM

Büyük çoğunluğu kayıt dışı olmak üzere Türkiye'de mültecilerin toplam %31'i şu an iş piyasasına dahildir. %17'si Türkiyeli bir işverenin yanında çalışırken, %5'i Suriyeli bir işverenin yanında çalışmaktadır. Kendi hesabına çalışanların oranı %5 iken, işveren Suriyeli oranı oldukça düşüktür (%1).

Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin %50'si çalışmamakta ve iş aramamaktadır. Bu grubun içinde engellilik, yaşlılık veya uzun süreli hastalık nedeniyle çalışmayan %8, öğrenci olduğu için çalışmayan yaklaşık %5 ve emekli olduğu için

çalışmayan %1'dir.

UN verisine göre, 2010 yılında Suriye'de kadınların işgücüne katılımı %13 idi. Şu anda Türkiye'deki Suriyeli kadınların %17'si işgücündedir. Bu bize **mülteci oluş ile kadınların iş piyasasına görece daha fazla dahil olduklarını gösteriyor.**

Geçici kimlik kartı olmayanlar iş piyasasına daha çok dahil oluyor. Kayıtlı olmayan mültecilerin %35,1'den fazlası çalışırken, %23,7'si iş aramaktadır. Kayıtlılarda ise %29,5'i çalışırken, %16,4'ü işsizdir.

İŞSİZLİK

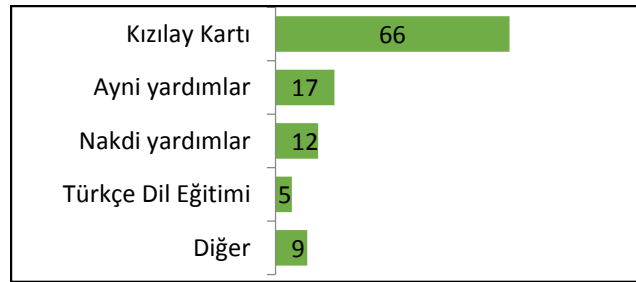
Türkiye geneline göre mültecilerde işsizliğin yüksek olduğu görülmektedir. Suriyeli mültecilerin işsizlik oranı yaklaşık %17,2. Çalışanların %36'yı geçtiği Batı illerinde işsizlik %12 seviyelerine düşerken, Doğu illerinde %20'yi geçmektedir. Suriyeli mülteci kadınlar arasında işsizlik Türkiye geneline göre çok daha azken, erkeklerde ise çok daha yüksektir.

Eğitim seviyesi arttıkça işsizliğin yükselmesi dikkatle değerlendirilmesi gereken bir diğer husustur. Formel eğitimi olmayanlar arasındaki işsizlik %14'ün altına düşmektedir. Bu veri, Suriyelilerin çoğunlukla kalifiye olmayan işlerde iş bulabildiklerini göstermektedir. En dikkat çeken nokta zaten sayıları görece az olan yüksek öğrenim mezunlarının neredeyse %34'ünün işsiz oluşudur.

SOSYAL YARDIMLAR

Düzenli veya düzensiz olarak sosyal yardım alanların oranı sadece %13'tür. Yani Suriyeli mültecilerin **%87'si şimdiye kadar hiçbir sosyal yardım almadığını** belirtmektedir. Batı'da düzenli veya düzensiz yardım almış Suriyeli oranı %7'yi bulmazken (İstanbul'da sadece %5), Doğu bölgesinde görece oldukça yüksektir (%20).

Suriyelilerin sosyal yardım olanaklarının başında Kızılay Kartı gelmektedir. Şu anda **kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin %9'unda Kızılay Kart bulunmaktadır.** Bu oran bize **yaklaşık 270 bin kentli mülteciye Kızılay Kart** olduğunu gösteriyor. Düzenli ya da düzensiz sosyal yardım aldığını söyleyen mültecilerin %13'lük kesimin %66'sı Kızılay Kartı kullandığını ifade etmektedir.

TÜRKİYE'DE YAŞAM VE SOSYAL ENTEGRASYON

Paralel toplum olarak yaşama riski. Hem Suriyeli hem de Türkiyelilerle vakit geçirdiğini belirten Suriyeli mülteci oranı sadece %21'dir. Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin daha çok diğer Suriyeliler ile sosyalleştiği dikkat çekmektedir.

Sosyal tecrit riski. Göçmen ve mülteci bireylerin sosyal izolasyonu ciddi bir problemdir; Türkiye'deki Suriyeli mülteciler arasında **özellikle kadınlar, yaşlılar ve Doğu şehirlerinde yaşayanlar en riskli sosyal gruplar** olarak görülmüştür. Yaklaşık her 5 Suriyeliden birinin (%18) hiç kimse ile görüşmediğini belirtmesi yaşanan sosyal izolasyon açısından dikkat çekicidir.

Sosyal uyum ve dışlanma. Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin yaklaşık %74'ü Türkiye toplumuna bir şekilde uyum sağladığını düşünüyor. Ayrıca eğitim seviyesi yükseldikçe uyum sağladığını düşünenler artmaktadır.

Mültecilerin Türkçe bilgisi hala sosyal olarak maruz kalma etkisi ile açıklanabilmektedir. Türkçe okuma-yazma hiç bilmeyenler %70'in üstündedir. İstihdama dahil olanların konuşma-anlama oranları yükselmektedir. Batı'da hiç Türkçe konuşamayanların oranı %25'e düşerken, ileri düzeyde Türkçe konuşma-anlama oranı iki kat artmaktadır.

Sosyal / Günlük Aktiviteler. Suriyelilerin günlük yaşamda en sık yaptığı aktivite Arapça TV kanallarını izlemektir. Sosyal medyada zaman geçirme de Suriyeliler arasında yaygın bir faaliyettir. Önemli diğer

aktiviteler olarak dışarıda akrabalarla ve arkadaşlarla vakit geçirme ve dini yerlere / aktivitelere gitmeyi sayabiliriz. Suriyeli mültecilerin % 34'ü Türkçe TV izlediklerini belirtmiştir.

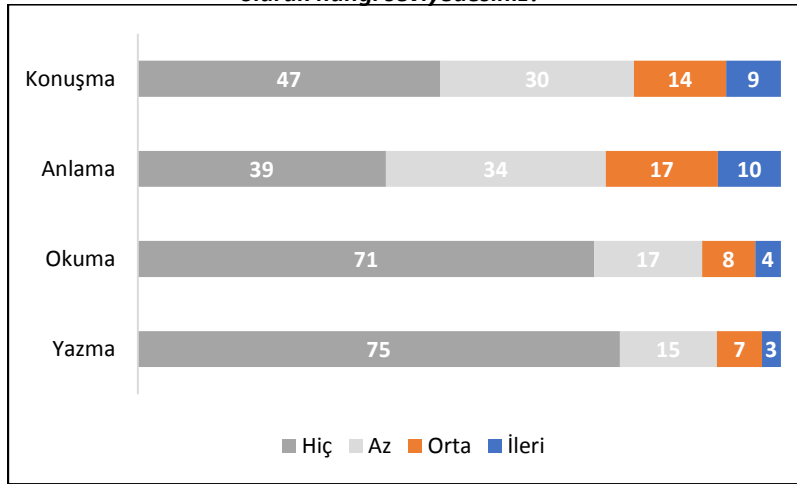
Suriyelilere Yönelik Gelişmelere İlişkin Bilgi Kaynakları. Suriyelilere ilişkin gelişmelerin daha çok arkadaş ve komşulardan alındığı belirtilmiştir (%80). Ayrıca, sosyal medya/internet (%36) ve televizyon (%22) öne çıkan bilgi kaynakları arasındadır.

SOSYAL UYUM ARZU VE BEKLENTİLERİ

İmkanım olsa bir Avrupa ülkesine taşınmak istiyorum diyen %42 iken kesinlikle istemem diyen ise %44 gibi önemli bir kesimdir. Türk vatandaşlığı talebi Suriyeliler arasında yaygın (%74). Çocuklarının Türkiye'de hayatına devam etmesini istiyorum diyen %52. Kendimin ve ailemin geleceğini Türkiye'de görüyorum diyen oranı %52. Geleceğe umutla bakıyorum diyen %64. Kendimi bu ülkenin bir parçası olarak görüyorum diyen oranı %49. **Sosyal entegrasyon konusunda Suriyeli mültecilerin yarısı zorlanıyor.**

Hayatın her yönünü etkileyen Türkçe dil eğitimi öncelikli olarak çözülmesi gereken ihtiyaçtır. Ayrıca yüksek bir dini eğitim talebi vardır. Suriyeli mülteci çocuklar için düzenli eğitim talebi yanı sıra farklı eğitim düzeyleri, mesleki eğitim, bilgisayar-teknoloji eğitimi, İngilizce, iş kurma eğitimi ve spor ve sanatla ilgili kurslar gibi taleplerin oldukça çeşitli olduğu görülmektedir.

«Türkçe okuma, yazma, konuşma ve anlama olarak hangi seviyedesiniz?»

SATINALIM VE TÜKETİM DAVRANIŞLARI

Türkiye'de artık sürekli büyümesi beklenen yeni bir etnik pazar vardır. Suriyelilerin tüketim örüntülerini değerlendirdiğimizde ekonomik koşulları nedeniyle ucuzu aradıkları ama Arap etnik pazarı tercih ettikleri görülmektedir. Suriyelilerin alışveriş yaptıkları yeri tercih etme sebeplerinin başında "en ucuzu almak" gelmektedir (%79). Yine de tüketim davranışlarını belirleyen ikincil etmen alışkanlıklardır. Suriyeli mültecilerin %58'i (Batı'da %64'ü) "Ne olursa olsun Suriye'de kullandığım markayı bulursam her zaman onu tercih ederim" demektedir. Ayrıca "Ambalajların üzerinde Arapça açıklama olması benim için önemlidir" diyen önemli bir kesim vardır.